

L'últim llibre de Josep M. Marquès

Només JOSEP M. MARQUÈS, historiador i arxiver diocesà, podia escriure una història de l'Església de Girona amb aquest rigor. Abasta des de la primitiva comunitat cristiana (segle III) fins passat el llindar del segle XXI. S'hi ha atrevit perquè, en un temps en què impera l'especialització i, sovint, manca la visió de conjunt, Marquès es pot considerar especialista de totes les èpoques i de (quasi) totes les temàtiques. No és un llibre fàcil, però sí una síntesi que sedueix, i invita a pensar més enllà de l'època que narra.

Té presents les diverses funcions i estaments que conformen l'Església. Introdueix cada època amb l'episcopologi, però no s'entreté gaire amb els prelats, sinó que passa aviat a les comunitats del poble: parròquies, santuaris i peregrinacions, visites pastorals, economia, costums i moralitat dels eclesiàstics, fundació de monestirs i convents, la caritat en hospitals i «almoines fundades», noves formes de devoció o sants preferits en una època determinada.

Per a l'origen del cristianisme a Girona, l'autor descarta les tradicions mancades de base documental. El protagonisme que dona a la parròquia des de l'època carolíngia (segle IX), recolza en bona base: 167 parròquies poden acreditar per escrit la seva condició de mil·lenàries. Són les institucions que comencen a vertebrar la gent i el país. Explica el trasllat de la catedral dins els murs de la ciutat (segle X) i l'entrada del culte a sant Narcís a Girona, cap a l'any 1000. Sobre la reforma gregoriana a la diòcesi fa veure alguns inconvenients, com la pèrdua de l'autonomia del bisbat. A la baixa edat mitjana els dominics, vigilants de l'ortodòxia, van afavorir l'hostilitat vers els jueus i els dissidents.

El bisbe Arias Gallego anà al concili de Trento (1560-63) i les seves intervencions van ser reformistes i poc favorables a la cúria romana. Però molts decrets no es van aplicar; el capítol catedralici s'hi oposava. La mateixa creació del Seminari fou merament formal. L'època de la Il·lustració mostra uns bisbes diligents, que planifiquen la pastoral i la formació i són emprenedors d'obres assistencials. En canvi, el segle XIX, entre el liberalisme i les guerres carlines, presenta un clergat agitat i fortament implicat en les lluites ideològiques i polítiques. Llevat dels bisbes i l'alt clericat, la majoria dels capellans s'identificaven amb el carlisme o l'integrisme. Els religiosos eren més integristes encara.

Ja entrat el segle XX, judica negativament la decisió del govern diocesà de dispersar els capellans socials, que havien iniciat ateneus obrers o sindicats agrícoles (arribà a haver-hi vint-i-sis sindicats catòlics a la diòcesi, que formaren una federació). Aquest viratge o canvi silenciós es realitzà en dos anys (1919 i 1920) i fou dirigit pel Dr. S. Rial, aleshores secretari de govern del bisbat. L'autor ho interpreta com una oportunitat perduda pels viarans d'una espiritualitat conformista.

També pot estranyar la poca incidència que té la Renaixença catalana i el primer catalanisme polític en el clergat gironí, i àdhuc en el Seminari, més sorprenent si tenim en compte que bona part dels dirigents regionalistes eren cristians actius a la diòcesi. La crítica de Marquès ens fa adonar que aquesta història no ha estat escrita a honra i glòria de la institució, sinó que recull esforços i incerts, però també mediocritats i errors. Tanmateix no descuida valorar les noves congregacions de religioses sorgides a la diòcesi, les peregrinacions a Lourdes, iniciades a Figueres, o l'acció del laïcat en els centres catòlics. També analitza l'actuació dels qui s'havien adonat de les noves exigències de la societat, com ara el rector d'Olot, Esteve Ferrer (pioner del moviment catequètic). Amb tot, uns bisbes massa dòcils a la política anticatalana de Primo de Rivera van propiciar un laïcat receptiu, però no actiu, i impediren el compromís social dels catòlics.

A mesura que s'endinsa en fets històrics més propers, Marquès esdevé més personal i parcial, tant en la selecció de temes com per les interpretacions que en fa. Es desplaça «de la història cap a la crònica», diu ell. Una crònica que es descuida, a vegades, de fer esment de persones o d'institucions, que prescindeix de recordar l'ambient politico-social del darrer franquisme i que evoca el Vaticà II i el desconcert postconciliar amb uns trets genèrics i vagues. En certs moments, la riquesa temàtica de l'obra i l'abundant informació acumulada poden afectar la claredat per al lector, sobretot perquè s'abracen períodes molt llargs.

La notable extensió atribuïda a la història de l'art no és habitual en obres similars. El *Tapís de la Creació* o el *Beatus* de la catedral, la construcció dels humils temples pre-romànics, les esglésies i els monestirs romànics, el gòtic que entra per via cistercenca o la gran qualitat dels retaules a l'inici del segle XVI, troben el seu lloc. Després de la destrucció dels temples (1936-39), assenyala les etapes d'introducció de l'art del segle XX, i s'alegra de l'abandó de neoromànics i neogòtics. És aquí on, havent esmentat els noms dels diversos escultors i pintors, dedica un apartat enter a Domènec Fita, «l'artista que més ha treballat en les esglésies de Girona» i en fa veure la seva evolució.

El llibre té uns complements excepcionals. Ultra els vint-i-cinc quadres estadístics que s'intercalen en el text i conviden a superar vaguetats aproximatives, destaco el darrer apèndix: una llista de totes les parròquies i esglésies, que ocupa 58 pàgines. Per ell sol constitueix una història de la diòcesi (i suposa un impagable treball d'arxiu de l'autor).

Una història de la diòcesi de Girona és el llibre de la vida d'un home. Josep M. Marquès ha dedicat a l'Església i a la cultura del país el seu temps, la seva erudició i fins la seva passió (en el doble sentit d'apassionament i de patiment). Aquest llibre sintetitza un llarg combat i porta la marca del seu autor.

Joan Busquets